

Јелена М. Младеновић
Ирена Б. Голубовић-Илић
Милица Д. Копривица,
Универзитет у Крагујевцу
Факултет педагошких наука, Јагодина

УДК 371.3::3/5
371.39:379.83
371.3::379.83(497.11)
Стручни рад
Примљен: 28. септембар 2015.
Прихваћен: 2. новембар 2015.

АМБИЈЕНТАЛНА НАСТАВА ПРИРОДЕ И ДРУШТВА

Апстракт: У раду су приказане основне карактеристике, дидактичко-методичке специфичности, предности и значај амбијенталне наставе. Садржаји предмета Света око нас/Природе и друштва (СОН/Пид) су, због своје интердисциплинарности, комплексности и динамичности, погодни за реализацију путем амбијенталне наставе. Циљ истраживања је био да се утврде ставови учитеља о амбијенталној настави и степен њене примене у реализацији садржаја предмета СОН/Пид. Резултати показују да учитељи схватају значај и погодности амбијенталне наставе, реализују је кад год за то постоје услови и оправдани разлози, користећи притом све расположиве објекте. Велики број учитеља сматра да се већина садржаја предмета СОН/Пид успешно може реализовати амбијенталном наставом, а да би одређене садржаје требало прилагодити амбијентима који се налазе у близини школе (насеља у коме се школа налази). Према мишљењу анкетираних учитеља амбијенталну наставу би требало чешће изводити, јер је ученицима специфичност учења у амбијенталној настави занимљивија од традиционалних облика учења, остварује се принцип очигледности, теорија повезује са праксом и знања постају трајнија. Недовољно учесталу примену амбијенталне наставе учитељи образлажу недостатком финансијских средстава с једне, и удаљеношћу школе од појединих (природних и друштвених) објеката у којима би се амбијентална настава могла организовати, с друге стране.

Кључне речи: амбијентална настава, настава ван учионице, настава Света око нас/Природе и друштва, ученици, учитељ.

УВОД

Из наставног процеса се све више потискују вербализам и механичко памћење, методе и облици рада у којима су ученици пасивни. Насупрот томе, инсистира се на осамостаљивању ученика, њиховом оспособљавању за коришћење различитих извора знања, на повезивању знања из различитих области, на практичној примени знања приликом решавања проблема у свакодневном животу и стварању (обезбеђивању) услова за што разновр-

сније и креативније учешће ученика у наставном процесу. Пошто је један од кључних циљева васпитно-образовног процеса ученик оспособљен за само-образовање, предност се даје оним облицима и методама рада које доприносе активнијем односу ученика према наставним садржајима, успостављању присније везе између знања која се стичу у учионицама и реалних животних проблема и ситуација, ученицима се дају могућности да своје природно и друштвено окружење упознају и изучавају у различитим амбијентима.

У намери да предложимо у којим амбијентима могу успешно организовати и реализовати садржаји СОН/ПиД, што би утицало на побољшање праксе васпитно-образовног рада поменутих наставних предмета, спровели смо истраживање степена примене амбијенталне наставе у реализацији садржаја предмета СОН/ПиД.

ТЕОРИЈСКИ ПРИСТУП ПРОБЛЕМУ

а) Одреднице амбијенталне наставе

Учење путем амбијенталне наставе није потпуно нов начин учења, али је дужи низ година био запостављен или му се придавала тек незнатна пажња (Malone 2001). Ни данас, у савременој дидактичко-методичкој литератури, овај појам нема јасно и прецизно теоријско одређење. С обзиром да се врло често повезује и поистовећује са низом других блиских појмова, без прецизног успостављања граница међу њима, концепту амбијенталне наставе недостаје чврсто утемељена теоријска база (Gruenewald 2003) и прецизније појмовно одређење. У пракси, циљеви, начин реализације и бројне предности које омогућавају различите наставне активности реализоване ван учионице, доприносе да се амбијентална настава често поистовећује са школом у природи, експерименталним (искуственим) учењем, учењем у природи¹, еколошким учењем и слично. Највећи разлог што се амбијентална настава повезује и изједначава са другим ванучионичким организационим облицима наставе и учења јесте управо њена основна карактеристика, а то је да се *одвија у одређеним њпросторним оквирима ван учионице*.

За разлику од *школе у њприроди* која подразумева да ученици у природном окружењу проводе пет радних дана или једну седмицу, и где се организовано смењују васпитно-образовни рад и слободне активности, а садржаји остварују у складу са наставним програмом, амбијентална настава се може реализовати у знатно краћем временском периоду (у трајању од неколико сати), начини реализације су специфични, активности нису строго

---

¹ experiential learning, environmental education, outdoor education.

утврђене наставним програмом, јер се садржаји и активности добрим делом прилагођавају условима амбијента у коме се настава реализује², а често садрже и спортско-рекреативне елементе. Такође, активности нису директно усмерене ка остваривању циљева само једног наставног предмета. Нудећи читаве системе потенцијалних искустава, могућности повезивања тих система и усвојених знања, амбијентална настава је отворена за мноштво дисциплина, како природних тако и друштвених.

Док школско учење фаворизује усвајање крајњих продуката научног истраживања (Lehrer, Schauble 2006), учење путем амбијенталне наставе одликује се високим степеном усвајања научног начина мишљења и ангажовања ученика почевши од истраживачких процедура уочавања, до издвајања и прикупљања материјала. У амбијенталној настави релевантан предмет учења, анализе и закључивања је оно што је ученик сам приметио и издвојио као вредно истраживања или занимљиво. Ако се подсетимо да децу млађег школског узраста, према Пијажеовој теорији, карактерише период представног мишљења и конкретних операција, онда нам неће бити страна чињеница да деца од 7 до 11 година најлакше уче у директном контакту са природом, тј. са земљиштем, водом, ваздухом, биљкама, животињама и људима (Отг 1992). Ако децу лишимо контакта са природом, не само да ћемо им ускратити природан начин учења, него ћемо им одузети право да мисле да припадају свом природном окружењу (Tranter, Pawson 2001).

Ученике млађег школског узраста посебно привлачи боравак у природи, истраживање непознатог простора и авантуристички начин долажења до нових сазнања. Природна средина је један од омиљених простора у коме деца различитог узраста воле да проводе време, јер им таква средина пружа разноврсне могућности за игру и учење, као и осећај неспутаности у времену и простору. Разноврсни садржаји којима обилују природно окружење и локална средина, дужина боравка, заједнички рад ученика, прилика да се одређени задаци обављају тимски и самостално, пружају широке могућности за истраживачке радове – активности својствене хеуристичкој, проблемској, експерименталној настави, али и могућности да се захтеви прилагоде индивидуалним карактеристикама ученика. Од наставног програма, карактера средине, делом од интересовања, склоности и способности ученика, као и од материјално-техничких могућности, зависи шта ће се истраживати (Цветковић 1992: 117) и шта ће бити у фокусу амбијенталне наставе. Најбољи резултати постижу се уколико деца самостално истражују и искуствено долазе до сазнања (Свејт око нас, 2004: 48).

Друга битна одредница амбијенталне наставе јесте *директијан контијакт* ученика са изворима и *ипредметима* сазнања који се налазе у *ауџенитичном*

---

²Тако да често долази до измена, повезивања одређених делова градива, понекад и из различитих разреда.

амбијенту, чиме се остварује већа динамика и интензитет наставног процеса. С обзиром да је учење активан процес у коме појединац конструише нова знања тако да су она резултат и последица његових личних напора, истраживања и труда (Голубовић-Илић 2014) уочавамо да амбијентална настава своје теоријско утемељење налази у конструктивистичкој образовној парадигми. Учење се „не посматра као процес стицања знања које постоји независно од ученика, већ као процес конструисања знања који се одвија кроз интеракцију са другима у одређеном друштвено-културном контексту” (Милутиновић 2014: 25).

б) Ефекти примене амбијенталног учења

Амбијентална настава, која се може реализовати у различитим природним и социјалним амбијентима – у парку, на ливади, на фарми, у музеју, галерији, зоо-врту, на различитим локацијама у граду или на сеоском имању, омогућава „изучавање ствари, појава и процеса интегрисано како се налазе у природи, уочавање узрочно-последичних веза и односа, међузависност и условљеност човека од природних појава и обрнуто, али и стицање вештина комуникације и тимског рада” (Анђелковић, Станисављевић-Петровић 2013: 43). Природни услови пружају најбоље могућности за разумевање и схватање природних и друштвених појава, рад ван учионице је деци посебно занимљив, деца су у непосредном контакту са предметима и појавама у природи и друштву, тако да су у таквим условима и *моштивација, радозналост и жеља за сазнавањем* знатно већи него у уобичајеним „учионичким” условима.

Поред позитивног утицаја на мотивацију ученика, предност амбијенталне наставе је и у томе што су ученици у ситуацији да самосталним истраживањем и директним контактом са бројним и разноврсним изворима знања, властитим активностима у *изворном контексту овладавају практичним знањима и вештинама, бољаше и проширују своја искуства*, чиме се истовремено остварује принцип повезаности теорије с праксом и наставе са животом. Успешно решавање проблема и критичко анализирање истраживаних појава могуће је само уколико ученици претходно доживе искуство у физичким појавама, процесима и објектима, а такво искуство најбоље се стиче непосредним контактом са објективном стварношћу. У том контексту, знања, вештине и умења стечена учењем путем амбијенталне наставе *прајнија су и применљивија*, а ученици постају свесни „да се истина открива активним размишљањем, а не само примањем информација” (Борић, Шкугор, Перковић 2010: 362). Разлика између чињеничних (декларативних) знања и могућности да та знања применимо (процедуралних) при решавању свакодневних проблема некада може бити велика, а управо амбијентална настава

омогућава да се поменута разлика успешније и боље превазиђе. Применом амбијенталне наставе постиже се *свесна активносћ и мисаона активизација ученика, интeнзивније се развијају њихове способносћ и праћења, уочавања, уиорeђивања, узрочно-иоследичној иовезивања иојава, ироцеса и односа* и врши оспособљавање ученика за самообразовање. Амбијентална настава доприноси повећању когнитивних способности ученика, а поред позитивних ефеката таквог начина рада у психомоторној сфери, позитивни ефекти се могу уочити у конативној сфери која представља сегмент моралног васпитања и развоја. Ученици развијају комуникативне вештине, способност сарадње са другима у групи и одељењу, слободнији су у изражавању својих ставова, мишљења, предлога и идеја, развија се упорност, истрајност и одговорност у извршавању задатака, док се истовремено побољшава њихова концентрација, перцепција, моторичке способности, спретност и сналажљивост у проналажењу и коришћењу различитих сазнајних ресурса. (Fjortoft, Sageie 2000: 84).

Поред чињенице да се амбијенталном наставом могу остваривати циљеви и задаци различитих наставних предмета, најшири спектар могућности, када је у питању реализација наставних садржаја, пружа се у оквиру наставе природних наука. Сама чињеница да се амбијентална настава најчешће остварује у неком природном амбијенту, окружењу, локацији, говори у прилог томе да је садржаје предмета Света око нас/Природе и друштва погодна и пожељно реализовати применом амбијенталне наставе. Комплексни, динамични и интердисциплинарни садржаји овог предмета омогућавају да се настава реализује на различитим локацијама и у аутентичним амбијентима, зависно од креативности, мотивације и оспособљености учитеља. Да би се амбијентална настава успешно реализовала, учитељ би требало да поседује велика методичка знања, да буде добар организатор, планер, сарадник. Школа мора имати добру сарадњу са околним природним и друштвеним објектима који представљају потенцијалне амбијенте и обезбедити одређене услове, као што су *иросћорни, насћавно-итехнички, средински, кадровски и маћеријални услови* (Станојловић 1999).

У нашој земљи, покретачем наставе ван учионице сматра се Сретен Ацић, који је 1906. године у врту Учитељске школе у Јагодини подигао пољске учионице које су биле намењене здравој деци.

МЕТОДОЛОШКИ ПРИСТУП ПРОБЛЕМУ

Предмет истраживања је примена амбијенталне наставе у реализацији садржаја предмета СОН/ПиД.

Циљ истраживања

Истраживање је спроведено са циљем да се утврде ставови учитеља о амбијенталној настави и степен њене примене у реализацији садржаја СОН/Пид. На основу циља истраживања постављени су следећи *задаци*:

1. Утврдити колико су учитељи информисани о амбијенталној настави;
2. Испитати колико често учитељи реализују амбијенталну наставу;
3. Испитати мишљења учитеља о условима потребним за реализацију амбијенталне наставе и проблемима са којима се сусрећу током организације и реализације амбијенталне наставе.

Узорак, методе, технике и инструменти истраживања

Популацију из које је изабран случајни узорак испитаника и на коју се односи истраживање чине учитељи од I до IV разреда ОШ „Краљ Александар I” у Пожаревцу и ОШ „Рада Миљковић” у Јагодини. Укупан број испитаника био је 44, од чега је 39 женског пола, а 5 мушког пола. Од укупног броја, високу стручну спрему има 35 испитаника, док је њих 9 са вишом стручном спремом.

У истраживању је коришћена дескриптивна метода, техника анкетирања, а као инструмент упитник састављен за потребе истраживања. Помоћу поменутог упитника настојали смо да испитамо мишљења и ставове учитеља о амбијенталној настави, учесталости њене примене у настави СОН/Пид и условима и евентуалним проблемима са којима се сусрећу током реализације амбијенталне наставе. Подаци добијени путем анкетних листова обрађени су квалитативно и квантитативно.

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА И ЊИХОВА ИНТЕРПРЕТАЦИЈА

а) Сазнања учитеља о амбијенталној настави

Истраживање је показало да је 43 од укупно 44 учитеља упознато са појмом „амбијентална настава”. С обзиром да је питање у упитнику било затвореног типа (Да ли знате шта подразумева *амбијентална настава*?) поставља се питање, на једној страни, на који би начин и колико прецизно анкетирани учитељи навели одређење *амбијенталне наставе*, али и колико би се наведена одређења, на другој страни, међусобно разликовала, била довољно прецизна, научно утемељена.

б) *Заступљеност амбијенталне наставе у реализацији садржаја СОН/Пид*

На основу података прикупљених истраживањем, примена амбијенталне наставе у реализацији садржаја из СОН/Пид заступљена је у довољној мери, јер је 42 од укупно 44 анкетираних учитеља навело да примењује амбијенталну наставу. Интересантни подаци које смо уочили анализом прикупљених података тичу се испитаника који је најпре навео да амбијенталну наставу не користи приликом реализације садржаја СОН/Пид, а већ у наредном питању заокружио један од понуђених одговора (*природни објекти*), као један од понуђених одговора на питање у ком простору најчешће реализује амбијенталну наставу. То нам даље указује на чињеницу да су учитељи већином упознати са тим шта подразумева, шта обухвата и на шта се односи амбијентална настава; познају објекте, просторе, места на којима би било добро да се амбијентална настава реализује, али је, насупротив свему, прилично ретко примењују.

На графикону 1 приказани су резултати испитивања учесталости примене амбијенталне наставе. Половина анкетираних учитеља, 22 од укупно 44, амбијенталну наставу у свом раду користи неколико пута годишње; 17 анкетираних учитеља амбијенталну наставу реализује увек када за то постоје услови, док 5 учитеља реализује амбијенталну наставу 1–2 пута у току школске године.

Графикон 1. *Структура одговора о учесталости примене АН*

Када су у питању одговори испитаника о реализацији амбијенталне наставе, уочили смо и извесну нелогичност. Наиме, анализом одговора испитаника на 2. питање (*Да ли примењују амбијенталну наставу у свом раду?*), два испитаника изјаснила су се да амбијенталну наставу не примењују у свом раду, док, када је реч о одговорима анкетираних на 7. питање (*У којој мери примењујете амбијенталну наставу у настави Свећа око нас/*

Природе и друштва?) нико од испитаника није заокружио одговор „никад”. Такви подаци указују на могућност да испитаници нису пажљиво читали питања у упитнику, да су давали друштвено пожељне и прихватљиве одговоре, тако да би у наредним истраживањима више пажње требало посветити формулацији и редоследу питања у упитнику, јер се стиче утисак да су анкетирани учитељи давали одговоре које сматрају да би ми желели да добијемо, а далеке од реалне ситуације која је заступљена у пракси.

У тежњи да утврдимо које просторе (наставне објекте) учитељи најчешће користе за реализацију амбијенталне наставе дошли смо до података да највећи број учитеља, њих 13 од 44, амбијенталну наставу реализује у *природи* (шуме, ливаде, реке, језера); 11 учитеља амбијенталну наставу реализује у објектима *ван учионице* (природњачки кабинети, школско двориште); исти број учитеља, њих 11, амбијенталну наставу реализује путем *излета и екскурзија*, док 9 учитеља за реализацију амбијенталне наставе користи наставне просторе у *околини школе* (музеј, фабрика, ЗОО врт) (графикон 2). Иако су имали и ту могућност, учитељи нису наводили друге просторе у којима реализују амбијенталну наставу.

Графикон 2. *Структура одговора о најчешће коришћеним просторима за извођење АН*

Испитивање мишљења учитеља о наставним садржајима (наставним темама/ јединицама) предмета СОН/ПиД погодним за реализацију путем амбијенталне наставе обављено је преко питања отвореног типа, а у складу с тим прикупљени одговори груписани су на основу назива тема и наставних јединица (Табела 1 и 2).

Табела 1. *Структура одговора о наставним садржајима погодним за извођење АН*

Најчешћи одговори	Жива и нежива природа	Прошлост	Сви садржаји
Број одговора:	40	10	8

Анализа добијених одговора показује да 30 анкетираних учитеља (од укупно 44) сматра да су за извођење амбијенталне наставе најпогоднији садржаји о *живој и неживој природи*; 8 учитеља сматра да су најпогоднији садржаји о *прошлости*, док 6 учитеља сматра да су за реализацију амбијенталне наставе погодни сви садржаји СОН/Пид.

Табела 2. Приказ осталих одговора о наставним садржајима погодним за извођење АН

Наставни садржаји	Број испитаника
Оријентација у простору	6
Рељеф	6
Људска делатност	5
Животне заједнице	5
Кретање	4
Занимања људи	4
Насеља	3
Материјали	3
Саобраћај	3
Рад-енергија-производња	2

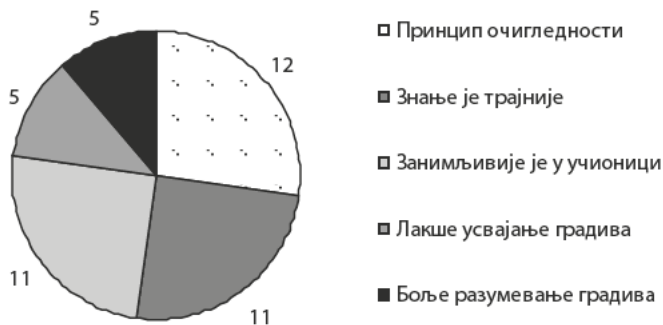
Истраживање је показало да сви анкетирани учитељи (44) сматрају да применом амбијенталне наставе ученици *на занимљивији и очигледнији начин* усвајају садржаје. Такви подаци показују да анкетирани учитељи схватају значај примене амбијенталне наставе и знају да је такав начин рада интересантнији и динамичнији од уобичајене реализације садржаја у учионици.

Испитано је треба ли и због чега, по мишљењу учитеља, амбијенталну наставу више примењивати у реализацији садржаја СОН/Пид. Питање је било отвореног типа. Скоро сви анкетирани учитељи (41) сматрају да би амбијентална настава требало више да се примењује у реализацији садржаја из СОН/Пид, а свега 3 учитеља сматра да таква потреба не постоји. Неким наредним истраживањем ваљало би испитати и утврдити разлоге због чега учитељи не примењују амбијентално учење у већој мери, а сматрају да је то потребно. Једна од могућих претпоставки била би да већем броју учитеља недостају услови средине како би амбијенталну наставу чешће реализовали. Наиме, школе се углавном налазе у строгом центру града, прилично удаљене од природних објеката у којима би се амбијентална настава могла реализовати. То даље захтева сложу организацију организовања превоза ученика,

уклапања распореда са осталим колегама и предметима, појављују се додатни материјални трошкови и тако даље.

На графикону 3 и у Табели 3 приказани су разлози због којих је, по мишљењу испитаника, потребно да се амбијентална настава више примењује у реализацији садржаја из СОН/ПиД. Резултати показују да 12 учитеља сматра да би амбијентална настава требало више да се примењује у настави СОН/ПиД због остваривања принципа очигледности. Од укупно 44 учитеља, 11 сматра да је учесталија примена амбијенталне наставе потребна због тога што су његовом применом знања ученика трајнија. Исти број учитеља (11) сматра да је процес усвајања знања занимљивији ученицима; 5 учитеља сматра да је главни разлог због ког амбијентална настава треба више да се примењује у реализацији садржаја СОН/ПиД тај што ученици лакше усвајају градиво. Такође, 5 учитеља сматра да ученици применом ове наставе боље разумеју градиво. Сматрамо да су сви разлози веће примене које су учитељи навели веома важни и показују да учитељи схватају предности и погодности амбијенталне наставе. Такође, ови резултати показују да су учитељи, док су анализирали разлоге учесталије примене амбијенталне наставе, у својој свести имали потребе и интересовања ученика и да су, размишљајући управо о њима, наводили претходно поменуте разлоге.

Графикон 3. Структура одговора испитаника о разлозима за већу примену АН

Табела 3. Структура осталих одговора учитеља о разлозима због којих би АН требало више да се примењује у реализацији садржаја СОН/ПиД

Одговор	Број испитаника
Ученици мотивисани за рад	3
Развијање свести о средини	2
Учитељи мотивисани за рад	2
Повезивање теорије са животом	1

в) Услови неопходни за организацију и реализацију амбијенталне наставе и проблеми током организације и реализације амбијенталне наставе

Испитивање мишљења учитеља о условима потребним за реализацију амбијенталне наставе показује да 31 испитаник сматра да има потребне услове за извођење амбијенталне наставе у свом раду, док се 13 учитеља изјаснило супротно. Мишљења учитеља о условима неопходним за чешћу реализацију амбијенталне наставе приказани су на графикону 4. Резултати показују да већини анкетираних учитеља (15) за чешће организовање амбијенталне наставе *недостају услови средине* у којој живе (поједини објекти и амбијенти погодни за реализацију амбијенталне наставе прилично су удаљени од школа); 9 анкетираних учитеља је одговорило да им *недостају материјални услови* (финансијска средства којима би обезбедили одлазак и повратак ученика на одређене локације); *недостају так разумевања и подршке локалне заједнице* као потребан услов за чешће организовање амбијенталне наставе наводи 8 анкетираних учитеља, а исто толико њих (8) наводи да им *недостаје заинтересованост и воља*. Само 4 учитеља одговорило је да им за чешће организовање амбијенталне наставе *недостаје заинтересованост ученика*, што значи да је само незнатан број ученика незаинтересован да учествује у реализацији амбијенталне наставе, док је број ученика који би врло радо прихватили и учествовали у оваквом начину рада, знатно већи. Друге одговоре анкетирани учитељи нису наводили, иако су имали ту могућност.

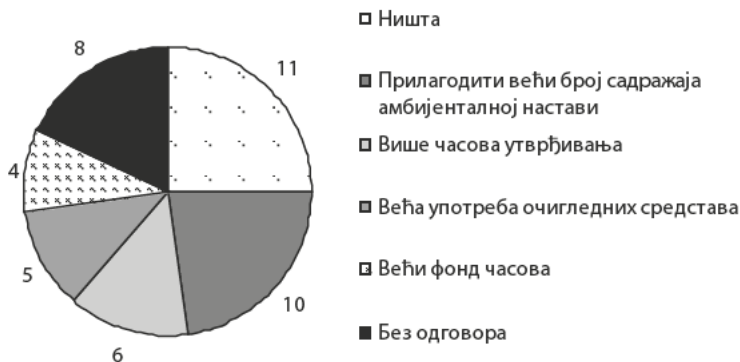
Графикон 4. *Структура одговора учитеља о условима који недостају за чешће реализовање АН*

С друге стране, 16 од 44 учитеља сматра да је амбијентална настава заступљена у довољној мери у реализацији садржаја из СОН/ПиД. Подједнак број учитеља (14) не види могућност веће (учесталије) примене амбијенталне наставе, као ни разлоге да се она чешће примењује.

На основу анализе добијених одговора на питање шта би учитељи желели (хтели, ако би били у могућности) да промене у организацији наставе СОН/Пид мишљења учитеља су различита: 11 учитеља *ништа* не би променило у организацији наставе СОН/Пид; 10 учитеља сматра да би требало *већи број садржаја прилагодити амбијенталној настави*; *више часова утврђивања*, *вежбања* и *ујврђивања* би увело 6 учитеља; 5 учитеља би увело *већу употребу очигледних средстава*, 4 учитеља сматра да би требало *већи фонд часова* предмета СОН/Пид, а 8 учитеља није одговорило (графикон 5). Утврдили смо да највећи број анкетираних учитеља (11) *не би мењао* организацију наставе СОН/Пид. На основу добијених одговора учитеља намеће се питање њихове заинтересованости за унапређивање и осавремењавање наставе, а наша последња претпоставка се само делимично потврђује – учитељи не мисле да потребних услова за реализацију амбијенталне наставе нема, већ очекују већу подршку и материјалну помоћ локалне заједнице, док на другој страни, не виде разлоге учесталије примене амбијенталне наставе, јер је довољно заступљена у пракси и у организацији наставе СОН/Пид *ништа* не би променили.

Графикон 5. *Сиркуларна одговора учитеља о могућностима промене организације наставе СОН/Пид*

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Амбијенталном наставом се подстиче развој способности, вештина и ставова ученика који самостално откривају и долазе до нових сазнања усвајајући знања у одговарајућим амбијентима. У односу на традиционалну, организовањем амбијенталне наставе ученици постају активни у улози малих истраживача, осамостаљују се, стичу самопоуздање, организују и планирају процес усвајања знања.

Схватајући значај и погодности о ове врсте наставе, спровели смо истраживање са циљем да се утврде ставови учитеља о амбијенталној настави и степен њене примене у реализацији садржаја предмета СОН/ПиД.

Резултати истраживања потврђују да учитељи знају шта представља амбијентална настава, да реализују амбијенталну наставу кад год за то постоје услови и да сматрају да имају неопходне услове за њену реализацију. Наставни процес би требало прилагодити ученицима, али исто тако и учитељима. И једна и друга страна би требало да уживају у процесу пружања и стицања знања, што се амбијенталном наставом може остварити. Учитељи, организатори и реализатори наставног процеса, требало би у што већој мери да користе погодности овакве наставе, разноврсност садржаја СОН/ПиД и створе пријатну атмосферу за себе и своје ученике.

Такође, учитељи сматрају да би амбијентална настава требало да се још више примењује у реализацији садржаја СОН/ПиД, па би неким будућим истраживањем требало испитати и утврдити због чега учитељи амбијенталну наставу не примењују у већој мери, а сматрају да је то потребно.

Неким будућим истраживањем, применом технике интервјуа, такође би се могло утврдити због чега има и учитеља који сматрају супротно - да нема потребе за већом применом амбијенталне наставе приликом реализације садржаја СОН/ПиД, због чега не виде начине и могућности њене веће примене, као и на основу чега закључују „да је има у довољној мери”.

Када је у питању избор садржаја, учитељи сматрају да су садржаји о живој и неживој природи најпогоднији за организовање амбијенталне наставе и најчешће је реализују у природи, док остале просторе (наставу ван учионице и наставне просторе у околини школе) користе нешто ређе. Већина учитеља сматра да има потребне услове за извођење амбијенталне наставе, да би амбијентално учење требало изводити у већој мери, а као разлоге учесталије примене амбијенталног учења у настави СОН/ПиД, учитељи наводе да је амбијентална настава занимљивија ученицима од традиционалне (класичне, уобичајене) наставе, да се овим путем остварује принцип очигледности, а знања постају трајнија. За учесталију примену амбијенталне наставе, учитељима недостају услови средине у којој живе и већа заинтересованост ученика.

Општи закључак који можемо извести на основу целокупног истраживања је да учитељи познају суштину, значај и погодности амбијенталне наставе и углавном користе све расположиве објекте приликом реализације садржаја СОН/ПиД. Одређен број учитеља сматра да су сви садржаји предмета СОН/ПиД погодни за усвајање путем амбијенталне наставе, али има и учитеља који су мишљења да би одређене садржаје ваљало прилагодити амбијенталној настави и обезбедити већи број часова обраде и утврђивања.

ЛИТЕРАТУРА

- Анђелковић, Станисављевић-Петровић (2013): С. Анђелковић, З. Станисављевић-Петровић, *Учење и поучавање ван учионице*, Настава и васпитање, 1, 39–51.
- Борић, Шкугор, Перковић (2010): Е. Борић, А. Шкугор, И. Перковић, *Самопројекција учитеља о изванучионичкој исстраживачкој настави у природи и друштва*, Одгојне знаности, 12/2, 361–371.
- Голубовић-Илић (2014): И. Голубовић-Илић, *Мојћности осјособљавања ученика за самостални исстраживачки рад у настави у природи и друштва*, необјављена докторска дисертација, Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет.
- Gruenewald (2003): D. Gruenewald, *The Best of Both Worlds: A Critical Pedagogy of Place*, Educational Researcher, 32/4, American Educational Research Association, 3–12.
- Lehrer, Schauble (2006): R. Lehrer, L. Schauble, *Scientific thinking and science literacy: Supporting development in learning in contexts*, In W. Damon, R. M. Lerner, K. A. Renninger & I. E. Sigel (Eds.), *Handbook of child psychology*, 6th ed., Vol. 4, Hoboken, NJ: John Wiley and Sons, 153–196.
- Malone (2001): K. Malone, Editorial: *Children, Youth and Sustainable Cities*, Local Environment 6/1, 5–12.
- Милутиновић (2014): Ј. Милутиновић, Алтернативне школе и имплементација конструктивизма у школску праксу, Настава и васпитање, 63/1, 19–32.
- Орг (1992): D. Orr, *Ecological Literacy: Education and the Transition to a Postmodern World*, New York: State University of New York Press.
- Свећ око нас – наставни програма за 1. разред* (2004). Службени гласник РС – Просветни гласник бр.10 (48–49).
- Станојловић (1999): Б. Станојловић, *Организација и програмирање школе у природи*, Београд: Теаграф.
- Tranter, Pawson (2001): P. Tranter, E. Pawson, *Children's Access to Local Environments: A Case-Study of Christchurch, New Zealand*, Local Environment 6/1, 27–48.
- Fjortoft, Sageie (2000): I. Fjortoft, J. Sageie, *The Natural Environment as a Playground for Children: Landscape Description and Analyses of a Natural Landscape*, Landscape and Urban Planning 48/1–2, 83–97.
- Цветковић (1992): Б. Цветковић, *Школа у природи у функцији унапређивања образовања*, Иновације у настави, X/3, 116–120.

Jelena M. Mladenović
Irena B. Golubović-Илић
Milica D. Koprivica
University of Kragujevac
Faculty of Education in Jagodina

AMBIENT TEACHING OF SCIENCE

Summary: The paper discusses the basic characteristics, advantages and the significance of the ambient teaching. The aim of the study was to determine the teachers' attitudes towards ambient teaching and the level of its appliance in realising the content of school subject World around us/Teaching Science. The data show that teachers are familiar with the significance and the suitability of ambient teaching of these school subjects and that teachers are realising this kind of teaching very often and whenever they have the opportunity for it. Great majority of teachers think that the content of science is convenient for ambient teaching and that it is more interesting than the traditional methods of learning because it develops the principle of obviousness and durability of knowledge.

Key words: ambient teaching, teaching outside the classroom, teaching World around us/Teaching science, students, class teacher.